

دیوان اشعار

منوچهری دامغانی

مصحح: عزیزالله علیزاده

سرشناسه : منوچهری، احمد بن قوص. - ۴۳۲ ق.
 عنوان قراردادی : دیوان
 عنوان و نام پدیدآور : دیوان اشعار منوچهری دامغانی /
 مصحح عزیزالله علیزاده.
 مشخصات نشر : تهران: فردوس، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۳۳۶ ص.
 شابک : 978-964-320-459-4
 وضعیت فهرست نویسی: قیفا.
 موضوع : شعر فارسی -- قرن ۵ ق.
 شناسه افزوده : علیزاده، عزیزالله. ۱۳۵۰- . مصحح.
 رده‌بندی کنگره : ۹۱۳۸۹ / د ۹۴۷۵۴ PIR
 رده‌بندی دیویی : ۸۱۲ / ۲۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۲۷۰۲۱۰

انتشارات فردوس

خیابان دانشگاه - کوچه میترا - شماره ۷ - تلفن: ۶۶۴۹۵۷۷۹-۶۶۴۱۸۸۳۹

دیوان اشعار

منوچهری دامغانی

مصحح: عزیزالله علیزاده

ناظر فنی چاپ: زهرا یاسینیان

چاپ اول: تهران - ۱۳۹۰

چاپ: دیبا

۱۰۰۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۰-۴۵۹-۴ 978-964-320-459-4

آدرس وبسایت: WWW.ferdospub.com

۸۴۰۰ تومان

قصاید	۱۵-۹۴
۱- در صفت بهار و مدح ابوالحسن	۱۶
۲- توفیق یزدانی	۱۷
۳- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۸
۴- در وصف خزان و مدح خواجه احمد بن عبدالصمد شیرازی	۱۹
۵- در وصف نوروز و مدح خواجه ابوالحسن بن حسن	۲۱
۶- در مدح ابو جریب یحیی بن محمد پسر علاءالدوله کاکویه حاکم نطنز	۲۲
۷- در وصف بهار و مدح فضل بن محمد حسینی	۲۳
۸- در مدح خواجه احمد وزیر سلطان مسعود غزنوی	۲۵
۹- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۲۷
۱۰- در وصف نوروز و مدح خواجه احمد بن عبدالصمد شیرازی	۲۸
۱۱- شب جشن تنده	۲۹
۱۲- در وصف بهار و مدح خواجه طاهر	۲۹
۱۳- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۳۰
۱۴- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۳۲
۱۵- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۳۴
۱۶- در وصف بهار و مدح خواجه علی بن محمد	۳۶
۱۷- به یاد شهریار	۳۸
۱۸- در تهنیت نوروز و مدح خواجه ابوالقاسم کثیر	۳۹
۱۹- در وصف بهار و مدح شهریار	۴۱
۲۰- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۴۲
۲۱- در مدح خواجه احمد بن عبدالصمد شیرازی وزیر سلطان مسعود غزنوی	۴۳
۲۲- در مدح خواجه ابوالعباس	۴۴
۲۳- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۴۵
۲۴- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۴۶
۲۵- در مدح اِسپهبد	۴۶
۲۶- در مدح وزیر سلطان مسعود غزنوی	۴۸
۲۷- بوی سمن	۵۰
۲۸- در مدح سلطان مسعود غزنوی	۵۱
۲۹- طلعت خورشید	۵۳
۳۰- در مدح منوچهر بن قابوس	۵۳

۵۵	۳۱- در وصف شراب
۵۵	۳۲- در لُزِ شمع و مدح حکیم عنصری
۵۸	۳۳- در مدح علی بن محمد
۶۱	۳۴- در شکایت از حسودان و دشمنان
۶۳	۳۵- یارِ بی وفا
۶۴	۳۶- در مدح شهریار
۶۵	۳۷- در شکرگزاری عید و مدح خواجه محمد
۶۷	۳۸- در وصف جشن مهرگان و مدح ابو حرب بختیار محمد پسر علاءالدوله کاکویه
۶۸	۳۹- در مدح خواجه طاهر
۶۹	۴۰- در مدح سلطان مسعود غزنوی
۷۲	۴۱- در مدح سلطان مسعود غزنوی
۷۳	۴۲- در وصف نوروز و مدح ملک مُحمَّد قصری
۷۵	۴۳- در مدح شیخ الفیید ابوسهل زوزنی
۷۷	۴۴- در صنعت «جمع و تقسیم» و مدح
۷۹	۴۵- فتنه ایام
۸۰	۴۶- در مدح ابوالحسن بن علی بن موسی
۸۱	۴۷- در شرح شکایت
۸۲	۴۸- در مدح فضل بن محمد حسینی
۸۳	۴۹- مهترِ کهنر نواز
۸۴	۵۰- در وصف بهار و مدح ابو حرب بختیار محمد پسر علاءالدوله کاکویه حاکم نطنز
۸۵	۵۱- در مدح علی بن عمران
۸۸	۵۲- در مدح ابوالحسن عمرانی
۸۸	۵۳- در مدح خواجه ابوسهل زوزنی
۹۰	۵۴- در مدح فضل بن محمد حسینی
۹۱	۵۵- در وصف اسب و مدح شهریار
۹۱	۵۶- در وصف بهار و مدح میر کامگار
۹۲	۵۷- در مدح سلطان مسعود غزنوی

۹۵-۱۰۴ قطعات

۹۸	۱- بانگِ نخستین	۹۶	۶- مجلسِ آخرار
۹۸	۲- سنگِ زمانه	۹۶	۷- وقتِ ضیوح
۹۹	۳- مُرادِ دل	۹۷	۸- منزلِ که جود
۹۹	۴- تالِ زُز	۹۷	۹- جامِ نخستین
۹۹	۵- می دیرینه	۹۷	۱۰- معجونِ مُفَرَّح

۱۱- قصر خجسته	۱۰۰	۱۷- آئندو گیتی	۱۰۲
۱۲- باددۀ ناب	۱۰۰	۱۸- خوانِ کَرم	۱۰۲
۱۳- نسیمِ کَرم	۱۰۱	۱۹- اَصْلِ فساد	۱۰۲
۱۴- دلیرِ عیار	۱۰۱	۲۰- حجابِ شرم	۱۰۳
۱۵- نقاشیِ چین	۱۰۱	۲۱- چرخِ مینا	۱۰۳
۱۶- گاهِ مستی	۱۰۱	۲۲- نوایِ تو	۱۰۳

مُسَمَّطات	۱۰۵-۱۴۸
مُسَمَّط نخستین: در وصف خزان و مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۰۶
مُسَمَّط دوم: در وصف بهار و مدح ابو حرب بختیار محمد پسر علاءالدوله کاکویه	۱۱۲
مُسَمَّط سوم: در تهنیت عید و مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۱۵
مُسَمَّط چهارم: در وصف بستان و مدح حارث منصور امیر جیلان	۱۱۷
مُسَمَّط پنجم: در مدح خواجه خلف، روح الرؤسا ابوریع بن ربیع	۱۱۹
مُسَمَّط ششم: در وصف خزان و مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۲۲
مُسَمَّط هفتم: در وصف صبوحي	۱۲۶
مُسَمَّط هشتم: در وصف بهار و مدح محمد بن نصر سپهسالار خراسان	۱۲۹
مُسَمَّط نهم: در مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۳۳
مُسَمَّط دهم: در وصف خزان و مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۳۷
مُسَمَّط یازدهم: در تهنیت جشن مهرگان و مدح سلطان مسعود غزنوی	۱۴۲

رباعیات	۱۴۹-۱۵۰
---------------	---------

دوبیتی	۱۵۱-۱۵۲
--------------	---------

ابیات دیگر	۱۵۳-۱۵۶
------------------	---------

ضمایم دیوان منوچهری دامغانی	۱۵۷-۳۳۶
-----------------------------------	---------

کشف الایات	۱۵۸-۲۰۷
------------------	---------

فهرست اعلام: اسامی اشخاص و انساب، اماکن جغرافیایی، کتاب‌ها، حیوانات، پرندگان، گل‌ها،

آهنگ‌ها و سوره‌های قرآن	۲۰۸-۲۲۱
-------------------------------	---------

لغت‌نامه	۲۲۲-۳۲۴
----------------	---------

سؤالات بیست سال کنکور کارشناسی ارشد	۳۲۵-۳۳۶
---	---------

به نام خدا

منوچهری دامغانی

ابوالنجم احمد بن قوص بن احمد منوچهری در اواخر قرن چهارم یا اوایل قرن پنجم قمری در دامغان متولد شد. او تخلص منوچهری را از نام پنجمین امیر زیاری (۳۱۶-۴۳۵) یعنی فلك المعالی منوچهر بن قابوس بن وشمگیر (۴۰۳-۴۲۳) گرفته است. وی دوران کودکی را در زادگاهش سپری نمود و پس از آن تا سال ۴۲۴ در ولایات گرگان، مازندران و ری در دربار این امیر بسر می برد. او در سال ۴۲۴ به امید پشتیبانی وزیر ادیب و شعر دوست سلطان مسعود غزنوی (۴۳۲-۴۲۱) یعنی خواجه احمد بن عبدالصمد شیرازی (متوفای ۴۳۴) به دربار غزنویان (۵۸۲-۳۸۷) رفت. به روایتی زمانی که سلطان مسعود در سال ۴۲۶ به گرگان و مازندران لشکر کشید، منوچهری را از ری به خدمت فراخواند و او نیز پیاده یا با فیل از ری رهسپار مازندران شد؛ بنابراین، حضورش در دربار سلطان غزنوی، اگر در سال ۴۲۶ نباشد، در فاصله سال‌های ۴۲۶-۴۲۴ بوده است. گویا منوچهری پیش از این دیدار، سلطان مسعود و امرای دولت غزنوی را می‌ستود و شاید همین مدایح، زمینه‌ساز دعوت وی به دربار سلطان غزنوی شده باشد. او ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری بلخی (متوفای ۴۳۱) را استاد خود خوانده است. سلطان محمود غزنوی (۴۲۱-۳۸۷)، سلطان مسعود غزنوی، خواجه احمد بن عبدالصمد شیرازی، فلك المعالی منوچهر بن قابوس زیاری، ابوسهل احمد بن حسن حمدوی، طاهر دبیر، عنصری بلخی، خواجه ابوالقاسم کثیر، علی بن عمران، ابوالحسن عمران، فضل بن محمد حسینی، ابو حرب بختیار محمد پسر علاءالدوله کاکویه حاکم نطنز، خواجه محمد، محمد بن نصر سپهسالار خراسان، ابوالحسن بن علی بن موسی و ملک محمد قصری را مدح گفته است. منوچهری از استادان ادبیات توصیفی در تاریخ ادب فارسی بشمار می‌رود. اساس اشعارش تشبیه، مقایسه و تمثیل است. این شاعر دامغانی در توصیف و تشبیه بویژه در وصف مناظر طبیعت مهارت فراوان داشت و با ذوقی سرشار ترکیباتی زیبا می‌ساخت. منوچهری با

طبیعت بسیار مانوس بود چنانکه در دیوانش بیش از سایر شاعران از پرندگان (۶۳ بار)، گل‌ها (۴۵ بار)، ستارگان، ماه و خورشید، ابر و باران و رعد نام برده است. وی در وصف طبیعت به همه نکات و جزئیات پرداخته و گاه یک پدیده را از زوایای مختلف نگریسته و با این تغییر دیدگاه، تصاویر متنوعی را در ذهن خوانندگان بوجود آورده است. فضای دنیای زیبا و سحرآمیز منوچهری از عطر مُشک، عود، عنبر، غالیه، کافور و از آلمان پرندگان رنگارنگ و آوای سازهای ایرانی آکنده است. در اشعار منوچهری صراحت بیان، سادگی اندیشه و پویایی صور خیال مشاهده می‌شود. در سخن او بیان افکار و آرزوها صریح است و فکر و اندیشه تجریدی در آن مشاهده نمی‌شود. تصاویر شعری وی سرشار از حرکت و حیات است و از طبع شادمان او سرچشمه می‌گیرد و با موسیقی و آهنگ کلامش درمی‌آمیزد. قصایدش ساده و روان و روش او در چکامه‌سرایی، تجزیه و تحلیل است. مُسمّط‌سرایی نیز از ابتکارات اوست و با اینکه مُسمّط‌تاش تکرار فکر و مضمونی واحد است اما هنوز در این زمینه نیز در اوج می‌باشد. غم و اندوه و ناکامی در شعر منوچهری راه ندارد چنانکه واژه‌واژه دیوانش شادی‌آور و طرب‌انگیز است. جهان سراسر شکوه و کامیابی منوچهری به قشر اشرافی جامعه تعلق دارد و مردم عادی در آن راه ندارند؛ آنان که بی‌خبر از جریان زندگی عموم به خوشگذرانی و لذت‌جویی مشغول هستند و حتی عشق آنها گاهی از وفاداری و عفت دور می‌شود و از حد خواہش‌های نفسانی فراتر نمی‌رود. منوچهری در بند چنین محیط بسته‌ای از واقعیت‌ها جدا مانده و در خدمت قدرت حاکم قرار گرفته و شخصیت او بنابه مقتضیات و جهان‌بینی قشر مرفه در محیط مزبور شکل پذیرفته است. با این حال، کمیت و کیفیت ستایش زیبایی‌های طبیعت در اشعارش بیش از مدح ممدوحان مورد توجه قرار گرفته است به گونه‌ای که هدف اصلی وی ادراک و صُنْع و آفرینش تصاویر جاوید از صحنه‌های طبیعت می‌باشد. در دیوان او تشبیهات ناپسند و واژه‌های مهجور نیز مشاهده می‌شود. منوچهری به سبب تسلط و احاطه‌ای که به ادبیات عرب دارد، از چنین فرهنگ و سبکی تأثیر پذیرفته است چنانکه قصایدی را در استقبال از قصاید شعرای تازی سروده و گاهی ترجمه یا عین مضامین و عبارات قصاید عربی را در شعر خود آورده است. منوچهری به سبک خراسانی شعر می‌سرود.

برخی از مهم‌ترین ویژگی سبکی منوچهری عبارتند از: استفاده از تشبیهات فراوان، تمثیل و صور خیال؛ رعایت نزاکت و پرهیز از کاربرد الفاظ رکبیک؛ رعایت آهنگ کلمات و ایجاد هماهنگی بین آنها؛ استفاده مکرر از لفظ «چنان» و «چونان» بدون الحاق «کاف» موصوله و همچنین کاربرد لفظ «چون» بعد از «چنان»؛ استفاده از واژگان مهجور عربی و در مواردی افزونی لفظ بر معنا.

منوچهری در سال ۴۳۲ قمری در سن جوانی مُرد.

دیوان اشعارش از نظر تعداد شعر و ابیات و مُردف‌ها به تفکیک انواع شعر مشتمل است بر:

ردیف	نوع شعر	شعر		ابیات		مُردف	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	قصاید	۵۷	۵۱/۸۲	۱۹۱۹	۶۸/۱۲	۱۰	۱۷/۵۴
۲	قطعات	۲۳	۲۰/۰۰	۱۴۷	۵/۲۲	۳	۱۳/۶۴
۳	مُسَمَّطات	۱۱	۱۰/۰۰	۷۲۳	۲۵/۶۶	-	-
۴	رباعیات	۶	۵/۴۵	۱۲	۰/۴۳	۵	۸۳/۳۳
۵	دوبیتی	۱	۰/۹۱	۲	۰/۰۷	-	-
۶	ابیات دیگر	۱۳	۱۱/۸۲	۱۴	۰/۵۰	۱	۷/۶۹
	مجموع	۱۱۰	۱۰۰	۲۸۱۷	۱۰۰	۱۹	۱۷/۲۷

۱۹ شعر یعنی ۱۷/۲۷٪ مُردف (ردیف دار) هستند.

اوزان و بحور قصاید

ردیف	اوزان	بحور	جمع	درصد
۱	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	رمل مثنی محذوف	۱۲	۲۱/۰۶
۲	مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن	مضارع مثنی اُخرب مکفوف محذوف	۶	۱۰/۵۴
۳	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	رمل مثنی مخبون محذوف	۳	۵/۲۶
۴	مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	هزج مثنی سالم	۳	۵/۲۶
۵	مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل	هزج مثنی اُخرب مکفوف مقصور	۳	۵/۲۶
۶	مفعول مفاعیل مفاعیل فاعلن	هزج مثنی اُخرب مکفوف محذوف	۳	۵/۲۶

۵/۲۶	۳	مجتث مثنی مخبون محذوف	مفاعیل فعاتیل مفاعیل فعیل	۷
۳/۵۰	۲	رمل مثنی سالم	فاعلاتن فاعاتیل فاعاتیل فاعاتیل	۸
۳/۵۰	۲	هزج مثنی اخرج	مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل	۹
۳/۵۰	۲	هزج مدس مقصور	مفاعیل مفاعیل مفاعیل	۱۰
۳/۵۰	۲	مقارب مثنی محذوف	فعولن فعولن فعولن فعلن	۱۱
۳/۵۰	۲	مقارب مثنی سالم	فعولن فعولن فعولن فعولن	۱۲
۳/۵۰	۲	مضارع مثنی اخرج	مفعول فاعاتیل مفعول فاعاتیل	۱۳
۳/۵۰	۲	منسرح مثنی مطوی مکشوف	مفتعلن فاعلی مفتعلن فاعلی	۱۴
۱/۲۶	۱	رمل مثنی مخبون اصلم	فاعلاتن فعاتیل فعاتیل فع لن	۱۵
۱/۲۶	۱	رمل مثنی مخبون اصلم	فاعلاتن فعاتیل فعاتیل فع لن	۱۶
۱/۲۶	۱	رمل مثنی مخبون محذوف	فاعلاتن فعاتیل فعاتیل فعلن	۱۷
۱/۲۶	۱	رمل مدس مخبون محذوف	فاعلاتن فعاتیل فعاتیل	۱۸
۱/۲۶	۱	رمل مدس محذوف	فاعلاتن فاعاتیل فاعاتیل	۱۹
۱/۲۶	۱	هزج مدس محذوف	مفاعیل مفاعیل فعولن	۲۰
۱/۲۶	۱	هزج مدس مقبوض	مفاعیل مفاعیل مفاعیل	۲۱
۱/۲۶	۱	هزج مدس اخرج مقبوض	مفعول مفاعیل مفاعیل	۲۲
۱/۲۶	۱	رجز مثنی سالم	مستعلن مستعلن مستعلن	۲۳
۱/۲۶	۱	منسرح مثنی مطوی مشحور	مفتعلن فاعاتل مفتعلن فع	۲۴
۹۰۰	۵۷	مجموع		

اوزان و بحور قطعات

ردیف	اوزان	بحور	مجموع	تعداد
۱	مفاعیل فعاتیل مفاعیل فعیل	مجتث مثنی مخبون محذوف	۳	۱۳/۶۴
۲	فاعلاتن فعاتیل فاعاتیل فاعاتیل	رمل مثنی مخبون محذوف	۲	۹/۱۰
۳	مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل	هزج مثنی اخرج مکشوف	۲	۹/۱۰
۴	مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل	هزج مثنی اخرج مکشوف مقصور	۲	۴/۵۴

۹/۱۰	۲	مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف	مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن	۵
۹/۱۰	۲	مقارِب مثنیٰ سالم	فعولن فعولن فعولن فعولن	۶
۴/۵۴	۱	رمل مثنیٰ محذوف	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	۷
۹/۱۰	۱	رمل مثنیٰ مخبون محذوف	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	۸
۴/۵۴	۱	رمل مسدس مخبون محذوف	فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	۹
۴/۵۴	۱	هزج مثنیٰ مکفوف مقصور	مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل	۱۰
۴/۵۴	۱	هزج مسدس اُخرب مقبوض	مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل	۱۱
۴/۵۴	۱	هزج مسدس مقصور	مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل	۱۲
۴/۵۴	۱	مجتث مثنیٰ مخبون اصلیم	مفاعیل فاعلاتن مفاعیل فاعلن	۱۳
۴/۵۴	۱	سریع مسدس مطوی مکشوف	مفتعلن مفتعلن فاعلن	۱۴
۴/۵۴	۱	مقارِب مثنیٰ محذوف	فعولن فعولن فعولن فعولن	۱۵
۱۰۰	۲۲	مجموع		

اوزان و بحور مُسمَّطات

ردیف	اوزان	بحور	جمع	درصد
۱	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	رمل مثنیٰ مخبون محذوف	۳	۱۸/۱۸
۲	مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن	هزج مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف	۲	۹/۰۹
۳	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	رمل مثنیٰ مخبون اُحد	۱	۲۷/۲۸
۴	مفعول مفاعیل مفاعیل فاعلن	هزج مثنیٰ اُخرب مقبوض اُحد	۱	۹/۰۹
۵	مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن	مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف	۱	۹/۰۹
۶	مفتعلن فاعلاتن مفتعلن فاعلن	منسرح مثنیٰ مطوی منحور	۱	۹/۰۹
۷	مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن	منسرح مثنیٰ مطوی مکشوف	۱	۹/۰۹
۸	مفتعلن مفتعلن فاعلن	سریع مسدس مطوی مکشوف	۱	۹/۰۹
		مجموع		
			۲۲	۱۰۰

اوزان و بحور رباعیات

ردیف	اوزان	بحور	جمع	درصد
۱	مفعول مفاعیل مفاعیل فعل	هزج مثنیٰ اُخرب مقبوض مکفوف مجبوب	۳	۵۰/۰۰
۲	مفعول مفاعیل مفاعیل فعل	هزج مثنیٰ اُخرب مقبوض مجبوب	۱	۱۶/۶۷
۳	مفعول مفاعیل مفاعیل فاع	هزج مثنیٰ اُخرب مکفوف ازل	۱	۱۶/۶۷
۴	مفعول مفاعیل مفاعیل فاع	هزج مثنیٰ اُخرب ازل	۱	۱۶/۶۷
مجموع				۹۵۰

وزن و بحر دوبیتی تنها دویتی باقیمانده از منوچهری دامغانی در وزن فاعلاتن مفاعیلن فعلن و بحر خفیف مدس مخبون محذوف است.

اوزان و بحور ایات دیگر

ردیف	اوزان	بحور	جمع	درصد
۱	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	رمل مثنیٰ محذوف	۳	۲۳/۰۸
۲	مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	هزج مثنیٰ سالم	۳	۲۳/۰۸
۳	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	رمل مثنیٰ سالم	۱	۷/۶۹
۴	مفعولن فاعلن مفاعیلن فاع	هزج مثنیٰ اُخرب اُخرب اُخرب ازل	۱	۷/۶۹
۵	مفاعیلن مفاعیلن فاعولن	هزج مدس محذوف	۱	۷/۶۹
۶	مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فاعلن	مجتث مثنیٰ مخبون اصلم	۱	۷/۶۹
۷	مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن	مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف	۱	۷/۶۹
۸	فاعولن فاعولن فاعولن فاعل	مقارب مثنیٰ محذوف	۱	۷/۶۹
۹	فاعلاتن مفاعیل فاعلن	خفیف مدس مخبون اصلم	۱	۷/۶۹
مجموع				۹۵۰

با توجه به ۶ جدول مذکور، ۶ یعنی ۵۳/۱۰٪ از قصاید، ۲ یعنی ۹/۰۹٪ از قطعات و ۱ یعنی ۹/۰۹٪ از مُسَمَّطاتِ منوچهری دارای اوزان دوری هستند. در مجموع ۹ یعنی ۱۰/۰۰٪ از ۳ نوع شعر ذکر شده دارای اوزان دوری هستند.

بحور اشعار به تفکیک انواع شعر

ردیف	بحر	قصاید	قطعات	مسمّطات	رباعیات	دویتی	ایات دیگر	مجموع
۱	هزج	۱۶	۷	۳	۶	-	۵	۳۷
۲	رمل	۲۲	۵	۴	-	-	۴	۳۵
۳	مضارع	۸	۲	۱	-	-	۱	۱۲
۴	مجتث	۳	۴	-	-	-	۱	۸
۵	مقارِب	۴	۳	-	-	-	۱	۸
۶	منسرح	۳	-	۲	-	-	-	۵
۷	سریع	-	۱	۱	-	-	-	۲
۸	خفیف	-	-	-	-	۱	۱	۲
۹	رجز	۱	-	-	-	-	-	۱
مجموع		۵۷	۲۲	۱۱	۱۳	۱	۱۶	۱۱۰

مثنی و مسدس بودن بحور به تفکیک انواع شعر

ردیف	بحر	مثنی		مسدس		مجموع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	قصاید	۵۰	۸۷/۷۲	۷	۱۲/۲۸	۵۷	۱۰۰
۲	قطعات	۱۸	۸۱/۸۲	۴	۱۸/۱۸	۲۲	۱۰۰
۳	مسمّطات	۱۰	۹۰/۹۱	۱	۹/۰۹	۱۱	۱۰۰
۴	رباعیات	۶	۱۰۰/۰۰	-	-	۶	۱۰۰
۵	دویتی	-	-	۱	۱۰۰/۰۰	۱	۱۰۰
۶	ایات دیگر	۱۱	۸۴/۶۲	۲	۱۵/۳۸	۱۳	۱۰۰
مجموع		۹۵	۸۶/۳۶	۱۵	۱۲/۲۶	۱۱۰	۱۰۰

از مجموع اشعار، بحر ۹۵ شعر یعنی ۸۶/۳۶٪ مثنی و ۱۵ شعر یعنی ۱۳/۶۴٪ مسدس می‌باشند.

سالم و غیر سالم بودن بحور به تفکیک انواع شعر

ردیف	نوع شعر	سالم		غیر سالم		مجموع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	قصاید	۸	۱۴/۰۴	۴۹	۸۵/۹۶	۵۷	۱۰۰
۲	قطعات	۲	۹/۰۹	۲۰	۹۰/۹۱	۲۲	۱۰۰
۳	مُسَمَّطات	-	-	۱۱	۱۰۰	۱۱	۱۰۰
۴	رباعیات	-	-	۶	۱۰۰	۶	۱۰۰
۵	دویتی	-	-	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶	ابیات دیگر	۴	۳۰/۷۷	۹	۶۹/۲۳	۱۳	۱۰۰
مجموع		۱۴	۱۲/۷۳	۹۶	۸۷/۲۷	۱۱۰	۱۰۰

از مجموع اشعار، بحر ۱۴ شعر یعنی ۱۲/۷۳٪ سالم و ۹۶ شعر یعنی ۸۷/۲۷٪ غیر سالم می باشند.

بعد از تصحیح و نشر آثاری چون «تاریخ جهانگشای جویی»، «قابوس نامه امیر عنصرالمعالی کیکاوس»، «سیاست نامه خواجه نظام الملک طوسی»، «کیمیای سعادت امام محمد غزالی»، «اخلاق ناصری خواجه نصیرالدین طوسی»، «مرصاد العباد نجم الدین ابوبکر عبدالله رازی»، «تاریخ بیهقی»، «منطق الطیر عطار نیشابوری»، «مخزن الاسرار نظامی گنجوی»، «مرزبان نامه سعدالدین وراونی»، «حقیقه الحقیقه و شریعة الطريقة سنایی غزنوی»، «چهار مقاله نظامی عروضی سمرقندی»، «گلستان سعدی شیرازی»، «بوستان سعدی شیرازی»، «قصاید و غزلیات سعدی شیرازی»، «نصیحة الملوك امام محمد غزالی»، «اساس الاقتباس خواجه نصیرالدین طوسی»، «سفرنامه ناصر خسرو قبادیانی»، «دیوان اشعار ناصر خسرو قبادیانی»، «تاریخ طبری - بلعمی»، «قصاید و غزلیات خاقانی شروانی»، «دیوان اشعار خواجه حافظ شیرازی»، «گزیده غزلیات صائب تبریزی»، «آثار الباقیه عن القرون الخالیة ابوریحان بیرونی»، «کلیله و دمنه» و «هفت باب بابا سیدنای حسن بن صباح» بجا بود تا «دیوان اشعار

منوچهری دامغانی» نیز به این مجموعه نفیس اضافه شود.

در چاپ حاضر، نه تنها در متن «دیوان اشعار منوچهری دامغانی» کاهشی صورت نگرفته بلکه شش مورد ذیل نیز بدان اضافه گردیده است:

۱- کشف الایات؛

۲- نامگذاری قصاید، قطعات و مُسمَّطات؛

۳- ذکر اوزان و بحور اشعار؛

۴- فهرست اعلام شامل اسامی اشخاص، اماکن جغرافیایی، کتاب‌ها، حیوانات، پرندگان، گل‌ها، آهنگ‌ها و سوره‌های قرآن؛

۵- لغت‌نامه‌ای شامل ۳۸۵۶ واژه و عبارت مشکل؛

۶- سؤالات بیست سال کنکور کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی) مرتبط همراه با پاسخ، آدرس منبع و توضیح. در پایان از همه اشخاصی که برای چاپ کتاب حاضر دست طلب یاریم را فشردند، سپاسگزاری می‌شود. در همین راستا از آقای یاسینیان مدیر محترم نشر فردوس و سرکارخانم زهرا یاسینیان به عنوان ناظر فنی چاپ و همچنین از خانم اکرم میرزاجانی که در نمونه خوانی متن صمیمانه تلاش کردند، تشکر می‌شود. دست‌مریزاد.

بهار بارانی ۱۳۹۰

آستانه اشرفیه گیلان

عزیزالله علیزاده